

2. Конспект лекцій

ТЕМА 1. Історія створення та механізм функціонування СОТ

1.1. Загальні відомості про СОТ

1.2. Механізм функціонування СОТ

1.3. Організаційна структура СОТ

1.4. Історія створення організації

1.1. СОТ – багатостороння організація, що функціонує з 1 січня 1995 р. Світова організація торгівлі була створена згідно рішення Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів (1986-1994 рр.). Вона є наступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ – General Agreement on Tariffs and Trade GATT), укладеної одразу після Другої світової війни.

Штаб-квартира – м. Женева. Бюджет (2015 р.) - 197 млн. швейцарських франків. Офіційні мови – англійська, французька, іспанська. На 2015 р. – 162 члени (з них 158 незалежних держав, ЄС, Тайвань та 2 залежні території). 22 країни – спостерігача. С Статус спостерігача в Генеральній Раді СОТ мають ООН, ЮНКТАД, МВФ, Світовий банк, ФАО та ін.

Завдання СОТ – сприяння безперешкодній міжнародній торгівлі, не допускаючи зловживань і негативних наслідків. Приклад, усунення бар'єрів, що перешкоджають торгівлі.

Функції СОТ:

- контроль за виконанням торговельних контрактів членів СОТ;
- створення умов для торговельних переговорів;
- арбітражні функції;
- співробітництво з іншими міжнародними організаціями;
- контроль над політикою членів СОТ в області торгівлі;
- надання технічної допомоги й навчання фахівців з країн, що розвиваються.

1.2. Механізм функціонування СОТ

Інституціональні засади функціонування СОТ викладені в Марракеській угоді про заснування Світової організації торгівлі.

Головними задачами СОТ є лібералізація міжнародної торгівлі, забезпечення її справедливості та передбачуваності, сприяння економічному зростанню та підвищенню економічного добробуту людей. Країни-члени СОТ вирішують ці завдання шляхом контролю за виконанням багатосторонніх угод, проведення торговельних переговорів, врегулювання торговельних суперечок у відповідності із визначеним організацією механізмом, проведення огляду національної економічної політики держав-членів, а також надання допомоги країнам, що розвиваються.

COT є організацією, під керівництвом якої: здійснюється нагляд за імплементацією Генеральної Угоди з тарифів і торгівлі та пов'язаних з нею угод, Генеральної угоди з торгівлі послугами, Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності; проводяться періодичні огляди торговельної політики країн-членів; відбувається врегулювання торговельних суперечок на сонові правил, закладених в її правових нормах.

Слід також підкреслити, що організація відповідає за впровадження як всіх багатосторонніх угод, так і угод з обмеженою кількістю учасників, а також тих, які будуть розроблятися в рамках організації у майбутньому.

1.3. Вищим керівним органом COT є *Конференція міністрів*, яка скликається щонайменше раз у два роки на рівні, як правило, міністрів торгівлі або іноземних справ країн-учасниць COT. Повноваження Міністерської Конференції (Ministerial Conference) як найвищого органу COT можна охарактеризувати наступним чином:

- прийняття рішень щодо всіх питань, які регулюються багатосторонніми торговельними угодами;
- тлумачення Угоди про заснування COT та багатосторонніх торговельних угод;
- внесення змін до Угоди про заснування COT, багатосторонніх торговельних угод (крім багатосторонніх угод з обмеженою кількістю учасників);
- прийняття рішень про приєднання держави або окремої митної території до COT;
- звільнення від зобов'язань Члена COT;
- формування Комітету з торгівлі та розвитку; Комітету з обмежень, пов'язаних з платіжним балансом; Комітету з питань бюджету, фінансування та управління, а також інших Комітетів у разі необхідності;
- призначення Генерального директора та затвердження його повноважень.

Перша Конференція міністрів відбулася в Сінгапурі з 9 по 13 грудня 1996 року.

Поточне управління діяльністю організації та спостереження за дією угод та рішень Конференції міністрів здійснює Генеральна Рада, яка збирається декілька разів на рік в штаб-квартирі в Женеві в складі представників всіх членів COT. Генеральна Рада також координує діяльність двох спеціальних органів: Органу з огляду торговельної політики та Органу з розв'язання суперечок. Засідання Генеральної Ради скликаються у міру необхідності для виконання обов'язків Органу врегулювання суперечок, передбаченого Домовленістю про врегулювання суперечок та виконання функцій Органу з огляду торговельної політики, передбаченого механізмом огляду торговельної політики (ТПРМ – Trade Policy Review Mechanism). Ці органи мають свого власного голову і встановлюють такий регламент роботи, який є необхідним для виконання визначених функцій та обов'язків. Згідно

Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі на Генеральну раду покладено виконання наступних функцій:

- Конференції міністрів у проміжках між її засіданнями;
- Органу врегулювання суперечок;
- Органу по огляду торговельної політики;
- прийняття рішень щодо тлумачення Угоди про заснування СОТ та багатосторонніх торговельних Угод;
- здійснення загального керівництва діяльності Ради з торгівлі товарами, Ради з торгівлі послугами та Ради з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності;
- затвердження проекту річного бюджету та розробка фінансових правил СОТ;
- затвердження регламенту засідань Комітету з торгівлі та розвитку, Комітету з обмежень, пов'язаних з платіжним балансом, Комітету з питань бюджету, фінансування та управління, а також інших комітетів, створюваних в разі необхідності;
- укладання необхідних домовленостей щодо співробітництва з міжурядовими та неурядовими організаціями, сфера діяльності яких пов'язана зі сферою діяльності СОТ.

В структурі СОТ засновані наступні *Ради з основних сфер торгівлі*: Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами та Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (яка у подальшому іменується "Рада ТРІПС"), які функціонують під загальним керівництвом Генеральної ради. Рада з торгівлі товарами здійснює нагляд за функціонуванням багатосторонніх торговельних угод. Рада з торгівлі послугами здійснює нагляд за функціонуванням Генеральної угоди про торгівлю послугами (яка у подальшому іменується ГАТС). Рада ТРІПС здійснює нагляд за функціонуванням Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (яка у подальшому іменується Угода ТРІПС). Ці Ради виконують функції, покладені на них відповідними угодами та Генеральною радою. Вони встановлюють свої відповідні регламенти, які підлягають затвердженню Генеральною радою. Членство в цих Радах відкрито для представників усіх Членів СОТ. Для виконання своїх функцій ці Ради скликають свої засідання у міру необхідності.

У разі необхідності Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами та Рада ТРІПС засновують допоміжні органи. Ці допоміжні органи встановлюють свої відповідні регламенти, які підлягають затвердженню відповідними Радами.

Крім того, Конференцією Міністрів засновані наступні *Комітети*: Комітет з торгівлі та розвитку; Комітет з обмежень, пов'язаних із платіжним балансом, а також Комітет з питань бюджету, фінансування та управління, які виконують функції, покладені на них багатосторонніми торговельними угодами, а також будь-які додаткові функції, що визначаються Генеральною радою. Конференція Міністрів може також засновувати такі додаткові Комітети і з такими функціями, які вона вважає необхідними. Однією з

функцій Комітету з торгівлі та розвитку є періодичний перегляд спеціальних положень багатосторонніх торговельних угод щодо найменш розвинених країн-членів СОТ і представлення Генеральній раді звітів та доповідей з метою вжиття відповідних заходів. Членство в цих Комітетах відкрито для представників усіх членів СОТ.

Органи, передбачені багатосторонніми торговельними угодами з обмеженою кількістю учасників, виконують функції, покладені на них цими угодами, і функціонують у рамках інституціональних рамок СОТ. Ці органи регулярно інформують Генеральну раду про результати своєї діяльності та перспективні напрями роботи.

Органом, який забезпечує поточну діяльність СОТ є *Секретаріат*, основними завданнями якого є надання технічної та професійної підтримки чисельним комітетам і комісіям, забезпечення технічної допомоги країнам, що розвиваються, здійснення моніторингу та аналізу стану і тенденцій розвитку міжнародної торгівлі, інформування громадськості через засоби масової інформації про діяльність організації, підготовка та організація проведення міністерських конференцій. Секретаріат також надає деяку правову допомогу в процесі розв'язання торговельних суперечок, а також консультує уряди країн, що приєднуються до СОТ.

Конференція Міністрів призначає Генерального директора та приймає правила, які встановлюють повноваження, обов'язки, права та термін перебування на посаді Генерального директора.

Генеральний директор, в свою чергу, призначає співробітників Секретаріату та визначає їх обов'язки й умови праці відповідно до правил, прийнятих Конференцією Міністрів.

Персонал Секретаріату налічує приблизно 550 постійних співробітників, які є представниками понад 65 країн. Професійна структура персоналу Секретаріату складається переважно з економістів і юристів, а також інших спеціалістів в сфері міжнародної торговельної політики. Крім того, значна кількість персоналу зайнята технічною роботою, включаючи інформаційне обслуговування, фінанси, переклад.

Секретаріат має розгалужену організаційну структуру, до складу якої входить 23 підрозділи, Орган з моніторингу текстилю та Апеляційний Орган. Згідно Статті VII Марракеської Угоди про заснування СОТ на Секретаріат покладено обов'язок формування бюджету організації. Так, Генеральний директор подає Комітету з питань бюджету, фінансування та управління проект річного бюджету та фінансовий звіт СОТ. Комітет з питань бюджету, фінансування та управління вивчає проект річного бюджету та фінансовий звіт, запропоновані Генеральним директором, та вносить рекомендації щодо них Генеральній раді. Проект річного бюджету підлягає затвердженню Генеральною радою.

1.4. Торгівельні раунди ГАТТ та СОТ

Таблиця 1.

Торгівельні раунди ГАТТ/СОТ		
Рік	Місце проведення	Кількість країн-учасниць
1947	Женева	23
1949	Аннесі	13
1950-1951	Торкі	38
1955-1956	Женева	26
1960-1961	Женева (раунд Діллона)	26
1964-1967	Женева (раунд Кеннеді)	62
1973 -1979	Женева (Токійський раунд) відкрит у Токіо	102
1986 - 1994	Женева (Уругвайський раунд) відкрит у Пунта-дель-Есте, Уругвай	123
2001-	Женева (Доха раунд) відкрит у столиці Катар – Дохі	149

ТЕМА 2. Основні принципи регулювання міжнародної торгівлі

1. Основні угоди системи СОТ
2. Багатосторонні угоди з торгівлі товарами
3. Принципи міжнародної торгівельної системи

2.1. Основні угоди системи СОТ

На сьогодні СОТ дійсно розробила основу світової торговельної системи та виконує основні функції щодо підтримки її життєздатності. На сучасному етапі для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство є необхідним членство в СОТ.

Країни-члени СОТ взаємодіють в межах недискримінаційної системи, де кожна країна отримує гарантії справедливого і прогнозованого ставлення до її експорту на ринках інших країн, зобов'язуючись при цьому забезпечувати такі ж умови для імпорту на свій внутрішній ринок. Основні правила і принципи СОТ містяться в багатосторонніх торговельних угодах, які розповсюджуються на торгівлю товарами і послугами, а також торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, розв'язання торговельних суперечок та механізм огляду торговельної політики. Угоди СОТ були ратифіковані парламентами всіх країн-учасниць.

Структурно документами системи СОТ є:

- Заключний акт, який утілює результати Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів;
- Марракеська угода про заснування Світової організації торгівлі (Угода СОТ);
- Декларації Рішення міністрів та заяви;
- Домовленість про зобов'язання у сфері фінансових послуг.

2.2. Багатосторонні угоди з торгівлі товарами

Таблиця 2

Багатосторонні угоди з торгівлі товарами

Назва угоди	Основний зміст
Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року	Визначає основи режиму торгівлі товарами, права та обов'язки членів СОТ в цій сфері
Угода про сільське господарство	Визначає особливості регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами і механізми застосування заходів державної підтримки сільськогосподарського виробництва і субсидування експорту
Угода про заснування санітарних та фітосанітарних заходів	Визначає умови застосування заходів санітарного та фітосанітарного контролю
Угода про текстиль та одяг	Визначає особливості регулювання торгівлі текстилем та одягом
Угода про технічні бар'єри у торгівлі	Визначає умови застосування стандартів, технічних регламентів, процедур сертифікації
Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи	Містить положення, спрямовані на ліквідацію і недопущення наслідків інвестиційних заходів, що можуть спричинити обмеження або порушення торгівлі
Угода про застосування Статті VI Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року	Визначає правила порушення і проведення антидемпінгових процедур
Угода про застосування Статті VII Генеральної угоди та тарифів і торгівлі 1994 року	Визначає правила оцінки митної вартості товарів
Угода про перевідвантажувальну інспекцію	Визначає умови проведення перевідвантажувальних інспекцій
Угода про правила визначення походження	Визначає принципи і порядок визначення походження товарів
Угода про процедури ліцензування імпорту	Встановлює процедури і форми ліцензування імпорту
Угода про субсидії і компенсаційні заходи	Визначає умови і процедури застосування субсидій і заходів, спрямованих на боротьбу із субсидіюванням
Угода про захисні заходи	Визначає умови і процедури застосування заходів щодо протидії зростаючому імпорту (у разі загрози шкоди вітчизняному виробнику)

2.3. Принципи міжнародної торговельної системи

Основними правилами і принципами СОТ, які відображені в багатосторонніх торговельних угодах є:

- торгівля без дискримінації, тобто взаємне надання режиму найбільшого сприяння (РНС) у торгівлі та взаємне надання національного режиму товарам і послугам іноземного походження;
- забезпечення передбачуваності й прозорості (транспарентності) торговельного режиму шляхом моніторингу торговельної політики й обов'язковості повідомлення (нотифікації) про торговельні міри, що вводяться;

Ключовими принципами багатобічної системи є недискримінація й транспарентність.

Недискримінація – найбільш важливий і універсальний принцип, що виходить із необхідності створення максимально рівних умов для вільної конкуренції товарів і послуг, незалежно від країни виробництва.

Дискримінація в міжнародній торгівлі найбільше очевидно проявляється у двох напрямках – дискримінація між окремими країнами й дискримінація між національними й іноземними товарами, послугами, фірмами. Відповідно в рамках багатобічної системи недискримінаційний характер застосування інструментів торговельної політики забезпечується на основі двох найважливіших принципів: принципу режиму найбільшого сприяння (РНС) і принципу національного режиму.

Транспарентність – один з найбільш важливих принципів, що лежить в основі системи багатобічного міжнародного регулювання зовнішньої торгівлі. Транспарентність – забезпечення прозорості системи регулювання зовнішньої торгівлі. У широкому змісті це означає доступність інформації про заходи щодо регулювання, їхня ясність і однозначність як самих норм, так і правил їхнього застосування.

ТЕМА 3. Уніфіковані правила міжнародної торгівлі

1. Система правил міжнародної торгівлі товарами
2. Тарифне регулювання в рамках СОТ
3. Нетарифне регулювання в рамках СОТ
4. Спеціальні умови застосування правил ГАТТ відносно найменш розвинутих країн
5. Правила застосування технічних стандартів
6. Правила застосування санітарних та фітосанітарних норм у міжнародній торгівлі товарами

3.1. СОТ є організаційно-правовою основою системи міжнародної торгівлі. Організація формує міжнародні правила, яких країни-члени повинні

дотримуватися при здійсненні торговельних відносин, а також забезпечує умови для проведення багатосторонніх переговорів, спрямованих на глобальну лібералізацію торгівлі. СОТ водночас виступає як комплекс міжнародних правових документів. Основні правила та принципи СОТ зафіксовані в багатосторонніх торговельних угодах, які поширюються на торгівлю товарами і послугами, а також торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, розв'язання торговельних суперечок та механізм огляду торговельної політики. Угоди СОТ були ратифіковані парламентами всіх країн-учасниць.

Ключові правила торгівлі товарами були вперше сформульовані в Генеральній угоді з тарифів і торгівлі 1947 року. З 1947 до 1994 року ГАТТ був форумом для проведення переговорів зі зниження ставок мита й інших торговельних бар'єрів.

У результаті цього, а також завдяки багатостороннім переговорам Уругвайського раунду (1986-1994 рр.) основні правила торгівлі товарами були розширені, а ГАТТ була доповнена новими угодами. Так, були створені нові правила торгівлі послугами, укладена угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, досягнута домовленість про правила та процедури врегулювання суперечок, розроблений і узгоджений механізм з огляду торговельної політики.

15 грудня 1993 р. за результатами переговорів були прийняті Заключний акт переговорів і Угода про створення Світової організації торгівлі (СОТ).

Основні правила міжнародної торгівлі товарами в рамках СОТ поділяються на 6 групам:

- принцип недискримінації;
- правила про доступ на ринок;
- правила щодо недобросовісної торгівлі;
- правила про конфлікт між лібералізацією торгівлі та іншими суспільними цінностями та інтересами, включаючи правила про спеціальний та диференціальний режим для країн, що розвиваються;
- правила, що сприяють гармонізації національного законодавства;
- інституційні та процедурні правила.

3.2. Міжнародна торгівля не може існувати без доступу на вітчизняні ринки інших країн, таким чином, для країн, імпортерів і постачальників послуг дуже важливо мати надійний, передбачуваний і зростаючий доступ на інші ринки. У зв'язку з цим правила щодо доступу на ринок є ключовим аспектом Правил СОТ.

Існують різні способи обмеження або перешкоджання доступу товарів і послуг з інших країн на ринок, основними з яких є дві категорії бар'єрів:

- Тарифні бар'єри; і
- Нетарифні бар'єри.

У категорію тарифних бар'єрів переважно включають мита, тобто

тарифи. Тарифні бар'єри особливо істотні для торгівлі товарами. Другорядне значення вони мають для торгівлі послугами.

Кожна країна має індивідуальний (окремий) Розклад поступок і зобов'язана не накладати тарифи або інші мита та збори за ставками, які перевищують ті мита та збори, що були встановлені.

Прийняття такого зобов'язання називається “зв'язуванням” тарифної позиції, а митні ставки, стосовно яких було здійснено “зв'язування”, називаються зв'язаними митними ставками.

Договірні сторони ГАТТ повинні надавати одна одній режим не менш сприятливий, ніж це передбачено в їх Розкладах, звільняючи при цьому одну одну від мит, які перевищують ті, що визначені Розкладом, з урахуванням термінів, умов та застережень, які були передбачені в ньому.

Разом з цим, згідно статті II – Розклади поступок (п.2) при імпорті сторонам дозволяється накладати на товари одна одної:

- збір, еквівалентний внутрішньому податку, який накладається відносно аналогічного товару вітчизняного виробництва чи товару, з якого імпортований товар був повністю або частково виготовлений;
- будь-яке антидемпінгове чи компенсаційне мито;
 - плату або інші збори, що відповідають вартості наданих послуг.

Слід зазначити, що навіть після прогресу в “зв'язуванні” ставок мита, досягнутого під час Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів, рівень зв'язування по окремих країнах коливається в межах від 10% тарифних позицій на промислові товари до 100%.

3.3. Категорія нетарифних бар'єрів включає кількісні обмеження (наприклад, квоти) та інші нетарифні бар'єри» (наприклад, відсутність прозорості торгового регулювання, несумлінне і довільне регулювання торгівлею, митне оформлення, технічні бар'єри в торгівлі і правила здійснення державних закупівель).

Правила ГАТТ встановлюють механізми та умови застосування широкого спектру нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі таких як кількісні обмеження, умови транзиту товарів, оцінка товару для митних цілей, збори та формальності при імпорті та експорті, застосування позначок про походження та методи валютного регулювання. Загальною вимогою до цих методів регулювання зовнішньої торгівлі країн є дотримання урядами принципів недискримінації, доступу до ринку, прозорості, сприяння економічному розвитку та зростанню міжнародної торгівлі.

3.4. З метою реалізації положень Частини IV ГАТТ у 1965 році засновано Комітет з питань торгівлі та розвитку.

На сьогодні в СОТ входить приблизно 100 країн, що розвиваються. Очікується, що в майбутньому їх роль в діяльності організації підвищиться внаслідок багаточисельності та зростаючої частки в світовій економіці. Робота СОТ стосовно захисту інтересів країн, що розвиваються провадиться за такими основними напрямками:

- розробка спеціальних положень про країни, що розвиваються в Угодах СОТ (Додаток І);
- поточна робота під наглядом Комітету з питань торгівлі та розвитку;
- надання Секретаріатом технічної допомоги (головний чином в сфері підготовки кадрів);
- надання спеціалізованої допомоги з питань експорту через Міжнародний торговий центр.

Міжнародний торговий центр був заснований ГАТТ у 1964 році на прохання країн що розвиваються. Він управляється спільно СОТ та ООН, яка діє через ЮНКТАД (Конференцію ООН з торгівлі та розвитку). Центр допомагає країнам що розвиваються розробляти та впроваджувати програми з розвитку експорту, а також вдосконалювати технології імпортування. Відомим напрямом діяльності Центру є надання інформації та рекомендацій щодо експортних ринків та доступу всім країнам, що розвиваються.

3.5. Телевізори, іграшки, косметика, медичне обладнання, добрива, м'ясо і сири - до всіх цих товарів висуваються вимоги щодо їх характеристик і / або методів їх виробництва. Ці вимоги можуть бути спрямовані на охорону життя або здоров'я, захист навколишнього середовища, запобігання недобросовісній практиці або на забезпечення якості продукції. Ці вимоги можуть бути обов'язковими - вимоги, які встановлюються і дотримання яких забезпечується державою. Однак найчастіше ці вимоги мають форму правил, закріплених національними органами по стандартизації, які не є обов'язковими, але, тим не менш, є загальноприйнятими в звичайному ході торгівлі в даній країні. В обох випадках ці вимоги можуть являти собою серйозні бар'єри в торгівлі, навіть якщо вони не носять дискримінаційний характер. Розбіжності в нормативних вимогах, прийнятих в різних країнах, підвищують вартість і ускладнюють доступ на ринки для експортерів. Телевізори та сири, вироблені відповідно до вимог країни А, можуть бути заборонені або важко реалізувати на ринку країни Б, якщо вимоги країни Б щодо характеристик або методу виробництва даної продукції різні. З іншого боку, стандарти можуть бути прихованими засобами захисту. Навіть якщо стандарти не мають протекціоністських намірів, погано розроблені і неправильно застосовуються стандарти можуть мати вкрай дискримінаційні наслідки для торгових партнерів.

У світі, де скоротилася роль тарифного захисту і діють багатосторонні торговельні правила, які обмежують можливості держав довільно збільшувати податки і встановлювати кількісні обмеження в торгівлі, не дивно, що іноді держави схильні використовувати інші засоби для обмеження імпорту. Це багаторічний питання в міжнародних торговельних відносинах.

Правова сфера застосування Норми Угоди ТБТ застосовуються до:

- технічних регламентів;
- стандартів і
- процедур оцінки відповідності.

Наприклад, закон, що вимагає, щоб батареї були акумуляторними або закон, що вимагає, щоб вино продавалося в зелених скляних пляшках, будуть технічним регламентом в розумінні Угоди ТБТ. Закон, що вимагає, щоб виробництво фармацевтичної продукції відповідало певним вимогам щодо чистоти заводу, також буде технічним регламентом, що входять в сферу дії Угоди ТБТ.

3.6. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів утворює багатосторонню основу правил і процедур, що регулюють розробку, впровадження та застосування санітарних і фітосанітарних заходів з метою мінімізації їх негативного впливу на торгівлю; використання гармонізованих санітарних і фітосанітарних заходів на основі міжнародних стандартів, інструкцій і рекомендацій міжнародних організацій, не вимагаючи від членів СОТ змінювати їх належний рівень захисту життя чи здоров'я людини, тварин чи рослин. Угода встановлює зобов'язання щодо визнання еквівалентності національних санітарних і фітосанітарних заходів, а також спеціальний і диференційований режими стосовно країн, що розвиваються.

ТЕМА 4. Стан та тенденції світової торгівлі товарами

1. Сучасний стан світової торгівлі товарами
2. Основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі товарами

4.1. Міжнародна торгівля – одна з найбільш розвинених і традиційних форм МЕВ (80% МЕВ). Аналіз специфічних проблем відкритої економіки починається зазвичай з зовнішньої торгівлі як найважливішої форми міжнародних відносин. У загальному вигляді міжнародна торгівля є засобом, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний обсяг виробництва.

Міжнародна торгівля розвивається завдяки спеціалізації країн на виробництві певного товару чи набору товарів і продажу їх за кордон, тобто основою міжнародної торгівлі є міжнародний поділ праці. Пріоритетним у зовнішній торгівлі слід вважати орієнтир на розвиток експорту, так як покупку товарів по імпорту можна здійснювати за наявності якої іноземної валюти, або конкурентоспроможного товару.

Географічна структура світової торгівлі товарами, у експорті розвинуті країни займають 51,33 %, країни, що розвиваються – 44,65 %, країни з перехідної економікою – 4,02%. У світовому імпорті розвинуті країни мають частку в 55 %, країни, що розвиваються – 42 %, країни з перехідною економікою – 3 %. У 2015 р., згідно з докладом СОТ трійка лідерів світового експорту – Китай (12,4%), США (8,6%) та Німеччина (8,0%), імпорту – США (12,7 %), Китай (10,3%), Німеччина (6,4%).

У товарній структурі світової торгівлі товарами перше місце займають нафтопродукти (13,26%), далі йдуть пасажирські та гоночні автомобілі (без урахування громадського транспорту) – 3,7%.

4.2. Аналіз міжнародної торгівлі товарами дозволяє виявити в її розвитку ряд нових тенденцій. Перш за все, варто відзначити істотне уповільнення темпів її зростання і розворот кон'юнктури на сировинних ринках, що свідчать про закінчення «сировинного буму». Основна причина, що стоїть за зазначеними явищами - повільне відновлення світової економіки, особливо економіки країн Євросони після кризи 2008 - 2009 рр., і помітне зниження економічної активності в країнах, що розвиваються.

Інша і, можливо, більш важлива нетиповість розвитку міжнародної торгівлі проявилася в тому, що темпи її зростання (реальні, в фізичному вираженні) виявилися практично рівними темпами зростання світової економіки, що, в принципі, є відхиленням від норми, порушенням закономірності, яка встановилася в розвитку світової економіки з 1950 р.

Однак доцільно зазначити, що не тільки структурні і циклічні фактори зіграли негативну роль у зміні показників міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля не може мати постійну тенденцію до збільшення, оскільки стимулятор її зростання досяг своєї межі. Тому, даний фактор також варто розглядати як елемент, спрямований на скорочення показників торгівлі держав світової спільноти.

Говорячи про тенденції розвитку міжнародної торгівлі держав, не можна не згадати і про глобальні виробничих мережах, які отримали свій розвиток ще в 1990-і роки, завдяки лібералізації міжнародної торгівлі, стандартизації та уніфікації її технічних параметрів, різкого скорочення часу і вартості транспортування вантажів, розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій.

Ще одна тенденція - скорочення частки імпортованих компонентів в експортній продукції, що відображає їх заміщення компонентами, виробленими місцевими фірмами (приклад, Китай).

ТЕМА 5. Сучасні правила міжнародної торгівлі послугами (ГАТС) та торговельних аспектів прав інтелектуальної власності у СОТ (ТРИПС)

1. Сучасний стан та тенденції світової торгівлі послугами
2. Правила міжнародної торгівлі послугами (ГАТС)
3. Структура та основний зміст Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС)
4. Міжнародні стандарти об'єктів інтелектуальної власності

5.1. Глобальний експорт комерційних послуг у 2014 р. виріс на 4% і склав 4 900 млрд дол. США. У 2014 р. усі регіони світу продемонстрували зростання поставок комерційних послуг від 1% до 6%. Єдиним винятком є зона СНД, де даний показник зменшився на 8%, включаючи скорочення поставок транспортних послуг (–3%), туристичних послуг (–12%) і так званих інших послуг (–5%). Аналогічні тенденції простежувалися у 2014 р. і в імпорті послуг: зростання на 5% в цілому по регіонах світу, за винятком СНД (зниження на 4%). У сфері поставок комерційних послуг за останні кілька років лідери також не змінилися (табл. 2): перші позиції знову зайняли США (686 млрд дол. США, частка в глобальному експорті 14,1%), а також Великобританія (329 млрд дол. США, 6,8%) і Німеччина (267 млрд дол. США, 5,5% відповідно). Серед споживачів послуг на 1-му місці знову були США (454 млрд дол. США, питома вага у світовому імпорті 9,6%), на 2-му – Китай (382 млрд дол. США, 8,1%) і на 3-му – Німеччина (327 млрд дол. США, 6,9% відповідно).

5.2. В межах СОТ існують певні зобов'язання щодо країн-членів на ринку послуг. Взагалі, в основі регулювання міжнародного ринку послуг лежать такі принципи: лібералізація торгівлі послугами, ринкова конкуренція, режим найбільшого сприяння, специфічне і диференційоване відношення до країн, що розвиваються. Особливе місце посідає міжнародне регулювання сфери торгівлі послугами на основі Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТС) у рамках СОТ. Угода спрямована на сприяння економічному зростанню усіх торговельних партнерів через розширення торгівлі послугами. ГАТС містить загальні концепції, принципи і правила з торгівлі послугами, а також конкретні зобов'язання щодо лібералізації торгівлі в секторах і підсекторах послуг. До найважливіших загальних зобов'язань країн-членів СОТ щодо торгівлі послугами відносяться:

1) прозорість правил торгівлі послугами: створення інформаційних і контактних пунктів. Кожна країна-член повинна створити не менше одного інформаційного пункту, в якому інші країни зможуть одержати інформацію про чинне законодавство і норми щодо торгівлі послугами в тих секторах, які їх цікавлять. Крім того, розвинуті країни для допомоги постачальникам послуг із країн, що розвиваються, повинні створювати контактні пункти, які зобов'язані надавати інформацію про технологію послуг, комерційні і технічні аспекти надання послуг, реєстрації, визнання й отримання професійних кваліфікацій;

2) взаємне визнання кваліфікації, необхідної для надання послуг. Фізичні та юридичні особи, які надають послуги, повинні одержати сертифікати або ліцензії та інші документи, що надають право займатися цією діяльністю. Тому країни-члени повинні укласти двосторонні й багатосторонні угоди для взаємного визнання кваліфікації, щоб одержати дозвіл на те, щоб займатись цією діяльністю;

3) правила щодо монополій, ексклюзивних постачальників послуг та іншої ділової практики, що обмежує конкуренцію. Постачальники послуг

часто є монополістами на місцевих ринках. Крім того уряди іноді надають ексклюзивні права на торгівлю послугами обмежених кількості постачальників. Це забороняється правилами ГАТС. Якщо ж виникає така проблема, то постачальники послуг мають право обмежити торгівлю;

4) розширення режиму найбільшого сприяння і використання національного режиму;

5) заходи, спрямовані на лібералізацію торгівлі, зокрема на забезпечення більшої участі країн, що розвиваються. Розвинуті країни повинні виявляти певну гнучкість до країн, які розвиваються, що дозволило б останнім, беручи на себе зобов'язання:

- відкривати меншу кількість секторів послуг;
- лібералізувати меншу кількість типів операцій щодо надання послуг;
- поступово розширювати доступ на ринок згідно зі ступенем їх розвитку і створювати умови, спрямовані на посилення можливостей своїх вітчизняних постачальників послуг, їх потенціалу завдяки доступу до сучасних технологій, до інформаційних каналів і мереж.

5.3. Вимоги СОТ щодо держав-учасниць в сфері прав інтелектуальної власності встановлюються відповідно до Угоди СОТ про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), що визначає стандарти та принципи щодо забезпечення прав інтелектуальної власності, а також процедури та методи їх захисту. Даною угодою передбачено, що кожна країна-член СОТ повинна виконувати зобов'язання, що визначаються міжнародними угодами з прав інтелектуальної власності, доповнюючи їх зобов'язаннями щодо ТРИПС і гарантуючи, що в кожній країні-учасниці будуть застосовані суворі процедури примусу щодо захисту прав інтелектуальної власності.

5.4. Міжнародні стандарти об'єктів інтелектуальної власності

Таблиця 3

Стандарти захисту прав інтелектуальної власності в Угоді ТРИПС

Об'єкт інтелектуальної власності	Стандарти захисту прав інтелектуальної власності	Стаття Угоди ТРИПС
Авторське право	Захист авторського права поширюється на вислови, а не на ідеї, процедури, способи дії або математичні концепції як такі	Ст. 9.2
	Члени повинні виконувати Статті 1-21 Бернської конвенції (Додатку до неї, статті 6 ^{bis})	Ст. 9.1
	Охорона авторського права триває протягом життя автора плюс 50 років	Ст. 12
	Комп'ютерні програми охороняються подібно до охорони, що надається літературним творам	Ст. 10.1
	Компіляція даних, яка завдяки відбору або упорядкуванню її змісту є результатом інтелектуальної творчої діяльності, охороняється як така	Ст. 10.2

	Автори комп'ютерних програм і звукових записів повинні мати право дозволяти або забороняти комерційний прокат широкому загалу	Ст. 11
Суміжні права	Виконавцям надається можливість запобігти наступних дій, якщо записи здійснюються без їхнього дозволу	Ст. 14.1
	Захист, що надається виконавцям та виробникам фонограм, триває принаймні до закінчення 50-річного періоду	Ст. 14.5
	Телерадіомовні організації повинні мати право заборони запис своїх програм, їх відтворення та ретрансляцію через телерадіомовні засоби щонайменше 20 років	Ст. 14.3, 14.5

Продовження табл. 3

Товарні знаки	Власник зареєстрованого товарного знака повинен мати виключне право забороняти всім третім сторонам, які не мають згоди власника, використовувати в процесі торгівлі ідентичні або схожі позначення для товарів чи послуг, де таке використання призвело б у результаті до ймовірності плутанини	Ст. 16
	Первісна реєстрація, а також наступне продовження реєстрації товарного знака має здійснюватися на строк не менше семи років. Продовження реєстрації може здійснюватися необмежено	Ст. 18
	Реєстрація може бути анульована лише після невикористання протягом безперервного принаймні трирічного періоду	Ст. 19
	Примусове ліцензування товарного знака не дозволяється	Ст. 21
Географічні значення	Члени повинні забезпечити законні засоби, щоб запобігти використанню будь-яких географічних зазначень, які вводять в оману широкий загал стосовно географічного походження товару, та будь-якого використання, яке є актом недобросовісної конкуренції	Ст. 23.1
	Більш високі рівні захисту забезпечуються для географічних зазначень, які ідентифікують вина та спиртні напої	Ст. 23.2, 23.3, 23.4
	Географічні зазначення, які супроводжуються такими словами, як “сорт”, “тип”, “стиль”, “імітація” тощо також охороняються	Ст. 23.1
Промислові зразки	Члени повинні забезпечувати охорону незалежно розроблених промислових зразків, які є новими або оригінальними	Ст. 25.1
	Захист надається щонайменше 10 років	Ст. 26.3

	Власник промислового зразка, що охороняється, повинен мати право перешкоджати третім сторонам, які не мають дозволу власника на виробництво, продаж або імпорту продукції, яка містить у собі або включає зразок, який є копією, що охороняється	Ст. 26.1
Патенти	Патенти видаються для будь-яких винаходів, незалежно від того, чи є вони продуктами або процесами в усіх сферах технології за умови, що вони є новими, мають винахідницький рівень і є промислово придатними	Ст. 27.1
	Строк дії охорони не повинен закінчуватися до закінчення двадцятирічного періоду від дати подання заявки	Ст. 33
	Патент повинен надавати його власнику виключне право виробляти, використовувати, пропонувати до продажу, продавати або імпортувати для цих цілей зазначений продукт	Ст. 28.1
	Власники патенту повинні мати право передавати патент чи укладати ліцензійні угоди	Ст. 28.2

Продовження табл. 3

	Члени можуть не допускати патентування винаходів, які перешкоджають захисту громадського порядку або суспільної моралі, включаючи охорону життя або здоров'я людей, тварин чи рослин	Ст. 27.2
	Члени можуть також не дозволяти патентування діагностичних, терапевтичних та хірургічних методів, рослин та тварин та біологічних процесів для продукування рослин або тварин	Ст. 27.3
	Члени повинні забезпечити захист сортів рослин або через патенти, або через ефективну систему, або завдяки їх комбінації. Положення цього пункту буде переглянуто через 4 роки після набрання чинності Угодою COT	Ст. 27.3
Компонування (топографії) інтегральних мікросхем	Строк дії охорони топографії повинен бути не менше, ніж 10 років	Ст. 38.2
	Захист повинен включати право щодо охорони імпорту, продажу або розповсюдження з комерційною метою	Ст. 36
	Члени повинні вважати незаконні такі дії, як імпортування, продаж або розповсюдження з комерційною метою інтегральних мікросхем та топографій, якщо вони здійснюються без дозволу власника прав	Ст. 36
Нерозголошувана інформація	Фізичні та юридичні особи повинні мати можливість перешкоджати тому, щоб інформація, яка законно знаходиться під їх контролем, розголошувалась, збиралась або використовувалась іншими особами без їхньої згоди у такий спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці, якщо така інформація є секретною, має комерційну цінність через те, що вона є секретною, або зберігається у секреті	Ст. 39.2
	Члени, вимагаючи як умову отримання дозволу на збут фармацевтичної продукції або продукції сільськогосподарської хімії, повинні захищати такі дані від нечесного комерційного використання	Ст. 39.3

ТЕМА 6. Процесуальні механізми системи міжнародної торгівлі

1. Процес вступу до СОТ
2. Механізм врегулювання торгівельних суперечок в рамках СОТ
3. Особливості врегулювання суперечок в СОТ
4. Механізм обзору торговельної політики

6.1. Вступ до СОТ кожна країна здійснює на власних умовах, які визначаються в результаті переговорів між нею та членами СОТ. Цей процес регулюється Статтею XII (Приєднання) Марракеської Угоди про заснування Світової організації торгівлі. В статті XII не міститься регламенту процедури набуття членства. Таку процедуру фактично було вироблено на основі досвіду вступу нових членів і вона включає наступні основні етапи:

- подання країною чи окремою митною територією заявки про вступ до СОТ;
- створення органами СОТ Робочої групи;
- підготовка та подання країною чи окремою митною територією меморандуму про зовнішньоторговельний режим країни;
- надання заявником відповідей на запитання членів СОТ стосовно меморандуму;
- підготовка заявником проектів розкладів поступок стосовно товарів та послуг - основи для переговорів про доступ на ринки товарів та послуг з членами Робочої групи;
- проведення переговорів щодо умов вступу (зобов'язання заявника з правил торгівлі, доступу на ринки товарів та послуг);
- підготовка та узгодження звіту Робочої групи;
- ухвалення звіту Генеральною Радою;
- ухвалення заявником Протоколу про вступ до СОТ.

6.2. Метою і завданням системи вирішення спорів в рамках СОТ є вирішення спорів країн-членів з іншими членами за допомогою багатосторонніх процедур, а не через односторонні дії. Відповідно, кожне вирішення спорів має починатися з консультацій (або спроби налагодити консультації) між сторонами спору. Вирішення спорів через консультації, звичайно ж дешевше для довгострокових торгових відносин з іншою стороною спору, ніж розгляд справи групою експертів. 16% суперечок вдалося вирішити мирним способом, адже сторони змогли досягти рішення, прийнятного для всіх. У 8% випадків суперечка була вирішена мирним шляхом іншими способами. Однак у всіх інших суперечках для фактичного вирішення спору було необхідно використовувати систему розглядів.

Методи вирішення спорів в рамках СОТ:

- консультації або переговори;
- розгляд третейськими групами і Апеляційним органом;

- арбітраж;
- примирення і посередництво.

Серед інститутів, залучених до вирішення спорів в рамках СОТ, можна виділити політичні інститути, такі як Орган з вирішення спорів, і незалежні, правові інститути, такі як створювані групи експертів і постійний Апеляційний орган.

Хоча СОТ зробила групи експертів першою інстанцією з вирішення спорів в рамках СОТ, а апеляцію передала в повноваження Апеляційного Органу, Орган з вирішення спорів продовжує відігравати активну роль в системі вирішення спорів в рамках СОТ.

Процес вирішення спорів в рамках СОТ складається з чотирьох основних етапів:

- консультації;
- розгляду групою експертів;
- процедури апеляційного розгляду;
- реалізації рішення і правозастосування.

6.3. Як уже було відзначено вище, процес вирішення спору завжди починається з консультацій, або, як мінімум, зі спроби з боку позивача залучити відповідача в консультації для взаємоприйнятного розв'язання спору. Якщо консультації не відбулися, позивач має право передати спір до групи експертів для судового розгляду. В результаті процедур роботи групи експертів надається доповідь групи експертів. Звіт спеціальної групи можна оскаржити в Апеляційному органі. Процедура апеляційного розгляду відображається в доповіді Апеляційного Органу, яка підтверджує, змінює чи скасовує висновки групи експертів. Звіт спеціальної групи, або в разі апеляції, звіт Апеляційного органу та звіт спеціальної групи, затверджуються Органом з вирішення спорів. Після затвердження доповідей, якщо було винесено рішення, що відповідач порушив Правила СОТ, відповідач повинен реалізувати рекомендації та рішення, які прийняті. Цей етап реалізації та забезпечення застосування винесених рекомендацій і рішень є останнім етапом в процесі вирішення спорів.

6.4. Механізм огляду торговельної політики (МОТП)

МОТП передбачає регулярну колективну оцінку і оцінку окремих учасників торгової політики і практики та їх вплив на функціонування багатосторонньої торговельної системи. Мета:

- досягти більш високої прозорості в торговельній політиці і практиці країн-членів СОТ;
- сприяти і таким чином прищеплювати учасникам прихильність до правил, дисциплін і зобов'язань, прийнятих згідно з угодами СОТ.

Згідно МОТП, торгова політика і практика країн-членів є предметом періодичного перегляду. Частота розгляду визначається за часткою кожного члена в світовій торгівлі за останній звітний період. Чотири найбільші економіки, тобто ЄС, США, Японія і Китай, є предметом розгляду кожні два

роки. Наступні 16 розвинутих країн розглядаються кожні 4 роки. Інші члени розглядаються кожні 6 років, з огляду на те, що для членів з малорозвинутих країн може бути визначений більш тривалий термін.

Огляд торгової політики виконується Органом з огляду торгівельної політики на основі двох доповідей: одна доповідь складається членом по розгляду, в якому країна-член описує свою торгівельну політику і практику; і друга доповідь складається секретаріатом СОТ на основі інформації, доступної їм і наданої учасником для розгляду. Ці доповіді разом із зауваженнями голови Органу з огляду торгівельної політики і протоколами зборів коротко публікуються після розгляду і стають цінним джерелом інформації для учасників торговельної політики СОТ (вони доступні на веб-сайті СОТ).

Огляд торговельної політики країн-членів дає можливість визначити потреби цих країн в рамках технічної та іншої допомоги

ТЕМА 7. Процес вступу України у СОТ

1. Хронологія процесу вступу України в СОТ

2. Інституційне забезпечення процесу вступу України до СОТ

7.1. Процес приєднання України до системи ГАТТ / СОТ розпочався 17 грудня 1993 року, коли було прийнято рішення про створення Робочої групи (РГ) з розгляду заявки України про приєднання до ГАТТ / СОТ. Наступним кроком, відповідно до процедури приєднання, стало подання на розгляд Робочої групи 28 червня 1994 р. Меморандуму про зовнішньоторговельний режим України. Після ознайомлення членів РГ з Меморандумом та завершення етапу запитань і відповідей почалися переговори про вступ в багатосторонньому форматі. З того часу минуло 17 офіційних засідань РГ (останнє - в червні 2006 року), а з 1997 року почався процес двосторонніх переговорів з країнами-членами РГ. Процес приєднання України до СОТ тривав 15 років (з 1993 по 2008 рік) і передбачав:

- узгодження з країнами-членами Робочої групи графіків зниження імпортного мита та режиму доступу до ринку послуг;
- завершення багатосторонніх переговорів з країнами-членами Робочої групи та узгодження проекту Звіту Робочої групи;
- гармонізацію законодавства з нормами та вимогами СОТ.

Протокол про приєднання України до Марракеської угоди про створення Світової організації торгівлі був підписаний в Женеві 5 лютого 2008 р., 16 травня 2008 р. Україна стала повноправним членом СОТ. Парламент України ратифікував протокол про вступ до СОТ 10 квітня 2008 р. Президент України Віктор Ющенко підписав закон ратифікації протоколу про вступ до СОТ 16 квітня 2008 р.

7.2. Процес вступу до СОТ є дуже складним і кропітким. Він передбачає чіткість і координованість роботи окремих міністерств, відомств, уряду в цілому, а також підтримку процесу з боку парламенту (щодо

гармонізації законодавства з нормами та принципами СОТ) та навіть судової гілки влади (наприклад, стосовно припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності).

Тому для забезпечення переговорного процесу щодо вступу до СОТ було створено:

- Міжвідомчу комісію з питань вступу України до СОТ (МК);
- Секретаріат Міжвідомчої комісії з питань вступу України до СОТ (робочий орган Міжвідомчої комісії, функції якого виконує департамент співробітництва з Світовою організацією торгівлі Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України);
- Делегацію України на переговорах зі вступу до СОТ;
- підрозділи з питань вступу до СОТ у межах окремих міністерств та відомств;
- робочі групи з опрацювання питань вступу України до СОТ (міжвідомчі та у межах окремих міністерств та відомств);
- Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві.

15 листопада 1993 року, ще до подання заявки про приєднання до ГАТТ, було створено Міжвідомчу комісію з питань приєднання України до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі з метою забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади стосовно вирішення питань приєднання (Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.1993 №730 “Про Міжвідомчу комісію з питань приєднання України до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі”).

Комісія діяла у складі голови, заступників голови, членів та виконавчого секретаря МК. Головою МК був Віце-прем'єр-міністр України, який затверджував її персональний склад.

Робочим органом Комісії є секретаріат, функції якого виконував департамент співробітництва із Світовою організацією торгівлі Мінекономіки України.

Крім того, для опрацювання питань вступу України до СОТ створювались робочі групи (як міжвідомчі, так і в рамках одного міністерства).

ТЕМА 8. Позитивні та негативні результати членства України у СОТ

1. Переваги та недоліки системи світової торгівлі в контексті вступу країн до СОТ.
2. Вплив членства України в СОТ на національну економіку
3. Результати членства України в СОТ для сільського господарства.

8.1. Переваги та недоліки системи світової торгівлі доцільно розподіляти на глобальні (або загальні), національні (макроекономічні),

галузеві (мікроекономічні) та корпоративні (для виробників). Баланс потенційних можливостей і загроз від членства в СОТ на національному, галузевому та корпоративному рівнях визначається станом розвитку, конкурентоспроможністю відповідної національної економіки в цілому, сфери економіки або галузі виробництва, бізнес-одиниці (підприємства, фірми, організації).

Доцільність дослідження переваг та недоліків системи світової торгівлі полягає в тому, що їх об'єктивна ідентифікація на кожному з зазначених рівнів має важливе практичне значення. Так, визначені глобальні переваги та недоліки допомагають всебічно оцінити діяльність СОТ, зрозуміти об'єктивні і суб'єктивні чинники виникаючих в системі світової торгівлі проблем, передбачити пріоритетні напрями вдосконалення діяльності організації та формування глобальних правил світової торгівлі, а також слугують підґрунтям для визначення на національному рівні потенційних позитивних і негативних наслідків членства країни в СОТ. Дослідження останніх необхідно не тільки для побудови стратегії переговорного процесу та підвищення його результативності, а й для розробки комплексу урядових дій щодо максимізації використання потенційних можливостей і, відповідно, мінімізації дії негативних чинників. Знання галузевих можливостей і загроз членства в СОТ дає можливість з одного боку, врахувати конкретні умови в програмах урядових дій, в стратегіях переговорних процесів після інтеграції в світову торговельну систему, а з іншого – розробити галузеві програми розвитку. Досконале знання обговорюваних переваг і недоліків на корпоративному рівні, а також прав експортерів і імпортерів дасть змогу підприємцям сформулювати ефективні стратегії розвитку, експортної поведінки, міжнародної маркетингової діяльності, а також підвищити ефективність зовнішньоторговельних операцій і розширити присутність українських фірм на зарубіжних ринках.

До позитивних аспектів, переваг світової торгової системи можна віднести такі:

1. Укріплення міжнародної стабільності: світова торговельна система сприяє збереженню миру, запобігає виникненню військових конфліктів внаслідок створення можливості розв'язання торговельних суперечок і гармонізації економічних інтересів.

2. Ефективний механізм розв'язання суперечок: інституційні механізми організації, створені в межах СОТ, дозволяють конструктивно розв'язувати виникаючі торговельні суперечки.

3. Забезпечення рівних можливостей для всіх учасників: діяльність Світової організації торгівлі ґрунтується на правилах, вироблених і ухвалених всіма країнами-членами, а не на впливі (владі) окремих країн.

4. Зниження вартості життя: лібералізація світової торгівлі сприяє зниженню вартості життя (прожиткового мінімуму).

5. Більш широкий вибір товарів і послуг: розвиток міжнародної торгівлі забезпечує споживачам можливість більш широкого вибору як за асортиментом, так і за якістю і ціновими параметрами товарів і послуг.

6. Підвищення доходів: правила сучасної торговельної системи сприяють зниженню бар'єрів у торгівлі, що обумовлює зростання її обсягів і, одночасно, доходів держави, виробників і громадян.

7. Підвищення зайнятості: торгівля стимулює економічне зростання та створення нових робочих місць.

8. Підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності: реалізація основних принципів міжнародної торгівлі робить світову торговельно-економічну систему більш економічно ефективною.

9. Боротьба з корупцією: система міжнародних правил і норм щодо торгівлі і торговельної політики стимулює роботу урядів країн-учасниць, сприяє підвищенню дисципліни і порядку в діяльності державних установ, боротьбі з корупцією.

10. Захист від лобіювання: механізми торговельної системи сприяють формуванню більш широкого погляду урядів на національну торгову політику, запобігаючи практиці реалізації інтересів в вузьких груп тиску.

Переваги системи світової торгівлі можна поділити на чотири групи:

- переваги системи СОТ для розвитку взаємовідносин між країнами (укріплення міжнародної стабільності, ефективний механізм розв'язання торговельних суперечок, забезпечення рівних можливостей для всіх учасників);
- переваги для споживачів (зниження вартості життя, більш широкий вибір товарів і послуг);
- економічні переваги (підвищення доходів держави, виробників, громадян; підвищення зайнятості; підвищення ефективності зовнішньоторговельної діяльності);
- політичні переваги (боротьба з корупцією, захист від лобіювання).

До негативних аспектів функціонування СОТ можна віднести захист інтересів ТНК, скорочення робочих місць та експортоорієнтованих не конкурентоздатних виробництв, країни, що розвиваються не завжди можуть відстоювати свої позиції в організації тощо.

8.2. Членство України у СОТ надає багато економічних та політичних вигод нашій державі. До основних позитивних економічних наслідків можна віднести наступні:

- зниження торговельних бар'єрів, що сприятиме росту торгівлі, підвищенню як державних, так і особистих доходів;
- у довгостроковому періоді розвиток торгівлі приведе до підвищення зайнятості в експортних галузях економіки, хоча короткострокове скорочення робочих місць у результаті конкуренції вітчизняних виробників із закордонними практично неминуче;
- зниження обсягу нелегального сектору економіки;
- споживачі мають ширший вибір продуктів та послуг з ширшим спектром якостей (успіх імпортованих товарів чи послуг заохочує внутрішніх виробників до змагання, що ще більше розширює вибір для споживачів).

Головні вигоди, які отримала Україна стосуються зовнішньої торгівлі: відкриття зовнішніх ринків, можливість експорту продукції внаслідок запровадження режиму найбільшого сприяння щодо українських товарів у торговельному просторі всіх країн-членів СОТ.

8.3. Що стосується сільського господарства, то зниження митних зборів, на сільськогосподарську продукцію середні імпортні мита з моменту вступу України до СОТ складають 11,05%, і поступово зменшуються до 10,61%. Найбільші ставки мита діють в Україні на насіння соняшнику (30%) і цукор (50%).

З 1 січня 2011 року Україна в рамках зобов'язань перед СОТ обнулила імпортні збори на алкогольну продукцію, і в результаті виробництво виноградних вин в Україні скоротилось на 41,3%. Після вступу до СОТ імпорту свинини виріс в 2,9 рази, а частка імпорту становить майже 40%.

Можливими негативними наслідками членства країни для сільського господарства є: зменшення рівня граничних тарифів ввізного мита, що може призвести до тиску імпорту на ті галузі АПК, які не мають переваг щодо рівня собівартості (виробництво цукру), а також на ті, що отримували значну державну підтримку (виробництво м'яса птиці і свинини) і, як наслідок, можливе звуження внутрішнього ринку збуту для цих товаровиробників.

Слід зазначити, що існують і певні позитивні наслідки для АПК: додаткові можливості доступу до зовнішніх ринків через зниження експортних мит, стандартизацію та спрощення процедури оформлення документів на експорт продукції, зниження транспортних витрат при транзиті через територію країн-членів СОТ тощо; стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів внаслідок збільшення іноземних інвестицій в АПК; прискорення структурних реформ в аграрному секторі.

Відкритість ринків забезпечуватиме зростання внутрішніх цін на продукцію, яка є основними статтями експорту, що позитивно вплине на рівень доходів виробників, а це в свою чергу сприятиме зростанню зацікавленості іноземного капіталу аграрним потенціалом України.

ТЕМА 9. Перспективи участі України у СОТ

1. Стратегічні переваги членства України у СОТ.
2. Проблемні питання членства України у СОТ.
3. Перспективи України у СОТ.

9.1. Стратегічні переваги членства України у СОТ: співпраця з ЄС, міжнародний імідж України; якість державного управління та зниження рівню корупції в країні.

Насамперед слід зазначити, що Україна очікує переважно позитивних результатів від розвитку двосторонніх українсько-європейських

торговельних відносин, після вступу країни до СОТ. Європейський Союз став однією з перших сторін-членів СОТ, з якою Україна узгодила умови свого вступу до організації та закріпила їх у двосторонньому протоколі про доступ до ринків товарів і послуг 17 березня 2003 р.

Для Європейської сторони членство в СОТ є базовим критерієм відповідності економіки країни її власним стандартам бізнесу, торгівлі та інвестицій, що є своєрідним фільтром, через який необхідно пройти, щоб довести свою готовність будувати ділові відносини з європейськими партнерами за зрозумілими їм правилами і стандартами.

Вступ України до Світової організації торгівлі є безперечним пріоритетом зовнішньоекономічної політики, оскільки справляє вплив на економіку країни в цілому і розглядається як системний фактор розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі, створення передбачуваного прозорого середовища для залучення іноземних інвестицій, що відповідає національним інтересам України.

Вступ до СОТ є дуже суттєвим фактором формування привабливого іміджу України на міжнародній арені, що, насамперед, впливає на формування ефективного ділового середовища як для національних, так і для іноземних компаній, а також на її економічний розвиток. Оскільки членство в СОТ є загальновизнаною ознакою надійності, передбачуваності бізнес-середовища країни та її інвестиційного клімату, воно гарантуватиме захист прав інвесторів в Україні та стимулюватиме базування виробництв на території нашої країни з огляду на полегшення доступу товарів, вироблених в Україні, на ринки 162 країн-членів СОТ.

Вступ України до СОТ пов'язаний з істотними змінами як зовнішньоторговельного режиму країни, так і всієї системи регуляторного механізму України, який має повністю відповідати критеріям конкурентної ринкової економіки. Невід'ємною частиною цього має стати взаємопов'язаний процес лібералізації торгівлі та економічної діяльності загалом, а також становлення цивілізованої системи ринкового регулювання.

Членство в СОТ передбачає створення належної законодавчої бази, привабливого ринкового та інвестиційного середовища, що започаткує реформування та проведення глибоких структурних перебудов в економіці та державному секторі.

9.2. Проблемні питання членства України у СОТ: низька конкурентоспроможність національних виробників, низька продуктивність праці через зношені основні фонди, морально застарілу інфраструктуру, величезну енергоємність виробництва, низька забезпеченість спеціалістами з міжнародного торговельного права та неготовність перекваліфіковуватися на інші спеціальності.

Українські товари та послуги не становлять великого інтересу для іноземців, а, отже, експорт не розвивається в умовах членства в СОТ швидше, ніж раніше.

Окрім цього, конкуренція між вітчизняними та іноземними виробниками спричиняє скорочення виробництва неконкурентоспроможних українських підприємств, що призводить до загострення економічних і соціальних проблем, виникне необхідність працевлаштування вивільнених працівників, реструктуризації виробництва та пошуку необхідних для цього інвестиційних ресурсів. Але у довгостроковому періоді це сприятиме раціональному перерозподілу ресурсів між галузями та підприємствами від неефективних до конкурентоспроможних.

9.3. Членство України в СОТ вимагає координованих і чітко визначених зусиль щодо реформування механізму реалізації економічної політики відповідно до завдань максимізації позитивного потенціалу членства та мінімізації негативних наслідків, які в першу чергу набуватимуть вияву в короткостроковому періоді. В реалізації завдання покращення результатів членства в СОТ вимагається об'єднання зусиль державних, громадських органів, а також суб'єктів господарської діяльності усіх рівнів.

Більшість потенційно можливих позитивних наслідків для країни, яка стала членом СОТ, її виробників реалізується не автоматично, а є результатом поступової та розумної політики, яка створює потенціал для використання таких можливостей.

Основними напрямками державної політики України щодо покращення результатів членства в СОТ повинні бути наступні: удосконалення системи захисту внутрішнього ринку відповідно до вимог СОТ; стимулювання роботодавців до вкладання коштів у людські ресурси; підтримка експортоорієнтованих галузей та удосконалення структури експорту України; структурна перебудова національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності; покращення освітньої та кадрової політики країни.

Для оптимального використання потенційних переваг від членства в СОТ, слід чітко усвідомлювати, які саме існують обмеження у використанні переваг членства в міжнародній торговій системі. Переваги вільного доступу на ринки, які надає членство в СОТ, більшою мірою стосуються ринків сировинної продукції і стандартизованих масових готових виробів і значно меншою мірою стосуються високотехнологічних виробів, що постачаються переважно в рамках замкнутих систем обороту ТНК та мінімально піддаються впливу лібералізаційних заходів СОТ. Отже, якщо Україна покладатиметься лише на дію ефектів торговельної лібералізації, то ще тривалий час вона буде утримуватися у сфері низькотехнологічного експорту з низькими рівнями прибутків, що стримуватиме темпи внутрішніх реформ, тобто треба використати більш широкий арсенал заходів економічної політики, які б, зокрема, впливали в напрямі прискорення інновацій у секторах потенційних конкурентних переваг української економіки, створення умов для формування потужних українських ТНК, здатних до конкуренції на світових ринках.